

Кожоназарова Ы.М.

ЖАШТАР МАСЕЛЕСИНЕ СОЦИАЛДЫК-ФИЛОСОФИЯЛЫК АНАЛИЗ

Кожоназарова Ы.М.

СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМЫ МОЛОДЕЖИ

Y.M. Kojonazarova

SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THE PROBLEM OF YOUTH

УДК: 340.114.8

Макалада учурдагы жаштар маселесине социалдык-философиялык талдоо жасалды.

Негизги сөздөр: жаштар, жаштар маселеси, социалдык реалдуулук, жаштар саясаты.

В данной статье проведен социально-философский анализ проблемы молодежи.

Ключевые слова: молодежь, проблемы молодежи, социальная реальность, молодежная политика.

This article contains a socio-philosophical analysis of the problem of youth.

Key words: Youth, youth problems, social reality, youth policy.

Дүйнөлүк коомчулукту камтыган ааламдашуунун шартында жаштар маселеси күн тартибине коюлган көйгөйлөрдөн болуп калды. Учурдагы экологиялык, социалдык, улуттук, саясий жана адеп-ахлак маселеси коомдун, цивилизациянын, маданияттын өнүгүүсүнө таасирин тийгизүүдө. Бул маселе биринчи кезекте жаштар маселеси менен тыгыз байланышта каралат. Анткени аталган маселеге түздөн-түз тиешеси бар коомдун катмары – жаштар. Ошондуктан биздин макаланын койгон негизги максаты жаштар маселесинин учурдагы абалына социалдык-философиялык талдоо жасоо болуп саналат. “Коом-жаштар” маселеси өз ара карым-катнаштагы, диалектикалык байланышты билдирген бүтүндүк. Коомду жалпылык катары карасак, жаштар коомдун бир бөлүгү. Социалдык реалдуулук жаштардын белгилүү бир тибин калыптандырат жана социалдаштыруу процессин жүргүзөт. Коомдогу жаштар маселеси – бул улан-кыздардын күч-кубатын, ар намысын өстүрүүчүн шарттарды түзүү, интеллектин өстүрүү, билим берүү, гумандуулукка тарбиялоо, улуттук баалуулуктарды калыптандыруу саясатын жүргүзүү. Ошондуктан жаш, жаштар деген терминдин маани-маңызына токтоло кетели.

Жаштар – курактык мүнөздөмөлөрдүн жыйындысы, социалдык абалдын өзгөчөлүктөрүнүн жана алар тарабынан шартталган башка социалдык психологиялык касиеттер менен шартталган социалдык-демографиялык топтордун бири [3.24]. Булар коомдук түзүлүш, маданият, социалдаштыруунун, коомду тарбиялоонун мыйзам ченемдүүлүктөрү менен аныкталат. Улан-кыздардын өзгөчөлүгү алардын жаш курагы, инсан катары толук калыптанбагандыгы жана жаңы нерселерге ачыктыгы менен түшүндүрүлөт. Өз балдарына жана жаштарга кам көрбөгөн өлкөнүн келечеги жок деп айтылат, андыктан

жакынкы убакыттан баштап белгиленген өзгөрүүлөр жаштардын корголгондугунан жана аларга карата иш аракеттердин жакшыргандыгынан кабар берет. Маалыматтарга караганда тарыхый жолдо жаштардын жолу дагы оңой болгон эместиги айтылат. Бул боюнча Пол Лазарфельд өз учурунда пролетарийлерди абдан күнөөлөгөн. Анын ою боюнча пролетарийлер жаштардын толук жетилишине өтө аз убакыт беришет, аларды ар кандай саясий-экономикалык иштерге өтө эрте тартышат жана алар жаштыктын эмне экенин билбестен чоң адамдардын катарына кошулушат. Мындай шартта алардын фантазия чөйрөсү тарып, жашоого болгон кызыгуусу жоголот. Ал пролетарийлердин үй-бүлөсүндө жүргүзгөн эмпирикалык изилдөөсүндө “социалдык кысылыш” инсандын дайыма деформацияланышына алып келе тургандыгын айтып чыккан. Жаш пролетарий кесип тандоодо өтө эрте чечим кабыл алуу менен бирге ал “өзү жетиле элек” жашоонун кандайдыр бир формалары менен кездешет. Андыктан П.Лазарфельд балдарга бөлүнүүчү окуу мөөнөтүн узартуу керектигин айткан [2.78].

Экинчи Дүйнөлүк Согуштан кийин коомчулуктун үмүтү жаңы жаштарга багытталган. Педагог Карл Зайдельманн айткандай, коом “улан-кыздардын энергиясы менен суугарылган маданий кайра жаралууну” күткөн. Бирок бул күтүүлөр көптөгөн педагогдор айткандай ишке ашкан эмес. Анткени жаштар жаңы цивилизациянын ыргактарына баш ийип кетишкен. Албетте, бул жерде жогорку идеалдар жөнүндө сөз дагы болмок эмес. Айрым педагогдор анын ичинде Ганс Генрих Мухов “жаштардын руханий дүйнөсүнүн боштугу” жөнүндө айтуу менен бирге “цивилизациянын уусу” катары эсептеген кино, радио, иллюстрациялуу журналдардын жана массалык спорттук иш-чаралардын коркунучу жөнүндө дагы эскертип кеткен [1.457].

Бүгүнкү күндө Кыргызстанда 1 миллион 700 миңдей адам жаштар категориясына кирет [7.10]. Бул өлкөнүн жалпы калкынын 31 пайызын түзөт десе туура болот. “Жаштар” категориясынын жаш курактык чегине 14-28 жашка чейинки улан-кыздар киришет, алардын ичинен 14-16 жаштагылары – өспүрүмдөр, 17-23 жаш курагындагылары – улан-кыздар, билим алып, кесипке ээ болуп, иштеп жаткандары – 28 жашка чейинкилер. Жаштардын жалпы калктын үчтөн бирин түзгөндүгү мамлекеттин сөзсүз түрдө аларга көңүл буруусун талап кылат. Анткени алар, бир жагынан алып караганда, саны боюнча чоң категория, экинчи жагынан алып

караганда, өзүнүн жаш өзгөчөлүгү боюнча өлкөдөгү калктын аморфтуу бөлүгү болуп эсептелет жана алардын инсан катары толугу менен калыптана электиги, ошондой эле коомдогу ар түрдүү шарттарга тез көнүп кетүүчү адамдар экендиги менен түшүндүрүлөт. Жаштар менен иштөө, алардын көйгөйлөрүн чечүү бүгүн эле пайда боло калган жок. Буга жаштар өздөрү дагы жана жалпы мамлекет дагы кызыкдар. Албетте, ар бир коомдун өзүнүн өзгөчөлүгүнө жараша жаштарга байланышкан ар түрдүү иш-чаралары, саясаты бар. Мисалы, советтик доордо жаштарды комсомол аркылуу башкаруу жана ал аркылуу саясат жүргүзүү ишке ашып келген. Бирок бул державанын кулашы менен, Кыргызстандын башка категориялары сыяктуу эле, жаштар дагы эркин сүзүүгө дуушар болушту жана аларга мамлекет тарабынан, чынын айтканда, көңүл бурулбай калган.

Жаштар өз тагдырын жасоонун жолуна түшүп, бири көлдүн бир жээгине өтсө, экинчиси башка жээгин тандашты. Эч ким аларга учурунда пайдалуу кеңеш айта алган жок, себеби мамлекет дагы, улуу муундагылар дагы кайсы багытка кетип жатышканын өздөрү билишпеди, жөн гана суунун агымы аларды алып кетти. Ким кайсы жерде токтоорун бирөөсү дагы айкын билген эмес.

Убакыттын өтүшү менен өлкө бир нукка түшүп, демократия жолунда өнүгүүнү тандады. Коомдо, саясатта, экономикада, социалдык-маданий чөйрөдө мурдатан угуп, көрбөгөн өзгөрүүлөр пайда болду, басым эгемендүүлүк, эркиндик деген түшүнүктөр менен коштолду. Ар кандай ички жана тышкы таасирлердин астында жаңы баалуулуктардын тизмеги пайда болду жана буларды кабыл алуу улуу муундагылар үчүн чоң бир көйгөйгө айланды, ал эми жаштар аларды бөз сыяктуу жутуп алышты. Улан-кыздар жаңы замандын ыргагында өздөрүн суудагы балыктай сезип, бул “терс” же “оң” деген ылгоосуз коомдогу бардык жаңылыктарга кулачын ачышты.

Алар аз убакыттын ичинде өздөрүнүн чоң күжүрмөн күч экендигин көргөзө башташты. Көп учурда алар саясаттагы арзан оюнчуктун ролун аркалап калышты, албетте, мында биздин өлкөдөгү “саясатка аралашам” деген айрым ыплас адамдардын же кызыкчылыктары жаштарды өздөрүнүн куралына, жоосунсуз иштерине аралаштырууга шарт түздү.

Бул жерде жаш муундарды бир эле терс жактан кароого болбос, анткени темир көшөгөнүн ачылышы менен алар үчүн көптөгөн жолдор, мүмкүнчүлүктөр ачылды, алар бүгүнкү күндүн талабына ылайык өнүгө башташты.

Кризистик шарттардын өкүм сүрүп турган чагында жаштарда идеалардын жоголуусуна, нигилизмдин күчөшүнө, апатияга, баалуулуктар системасынын төмөндөшүнө алып келет. Анткени баалуулуктар ар дайым өзгөрүп, дүйнөтааным жаңылануу абалында болот, бул өз кезегинде улуттун адеп-ахлагынын жана рухунун нукуралыгын жоготууга алып келет.

Демек, жаштарга ар тараптуу жардам көрсөтүү үчүн жаштар маданиятынын өнүгүү тенденцияларын, алардын психологиялык өзгөчөлүктөрүн билүү зарыл. Жаштык – курактык жактан айырмаланган, өзгөчө статуска ээ болгон социалдык-курактык топ. Балалык мезгилден жетилүү жолуна карата социалдык жоопкерчилик алуу мезгили деп белгилөөгө болот. “Жаштар” – жаш адамдардын тобу, социалдык жактан калыптануунун мүмкүнчүлүгү, ошондой эле социумдун түрдүү сфераларына активдүү катышуусун чектеген мезгили.

Аталган түшүнүккө карата анын жашоо ишмердигинин түрдүү жактарын чагылдырган көптөгөн жаштар дефинициясы жашайт. Жаштар социалдык мамилелердеги толук укуктуу субъект болууга аракет кылып коом, анын кээ бир топтору жана социалдык институттары тарабынан тоскоолдуктарга дуушар болушат, бул конфликке алып келет. Жаштар маселесинин келип чыгышы жаштар менен коомдун карама-каршылыгынан улам пайда болот. Мындай конфликтерди жок кылуу үчүн жаштарды коомдук түзүмдө интеграция кылуу менен жетсе болот. Анткени коомдо өзүнчө бир дихотомиялар – байлык жана кедейлик, өзүн-өзү реализациялоо мүмкүнчүлүгүнүн өсүшү жана жумушсуздук, глобалдуу субмаданият жана контрмаданият, билимдүүлүк жана толук билимсиздик, ден-соолуктун баалуулугу жана наркомания, алколизм ж.б. фундаменталдык карама-каршылыктын натыйжасы болуп калды.

Учурдагы коомдук илимдерде жаштар категориясын аныктоого карата социологиялык жана статистикалык эки көз караш бар. Социологиялык көз караш боюнча жаштар категориясына белгилүү психофизиологиялык жактан өнүгүүгө жеткен, социалдык статуска ээ болуу процессине кошулган адамдар кирет. Курактык жактан жаштарды мүнөздөө шарттуу түрдө болот жана коомдун экономикалык көрсөткүчтөрү, социалдык-тарыхый чеги менен шартталат.

Статистикалык көз караш адамдардын курактык чегин аныктайт жана “жаштар” категориясын 14-28 жаштагы адамдар тобу деп белгилейт. Жаштар жөнүндөгү окууда жаштыктын төмөнкү чегин аныктоо үчүн бул мындай биопсихологиялык көрсөткүчтөр алынат: жыныстык жактан жетилүү; дене түзүлүшүнүн калыптанышы; психикасынын туруктуулугу; инсандын ички маселелерине өтүүсү; коомдо өзүн-өзү аныктоосу. Жаштыктын жогорку чеги “социалдык жетилүүнү” билдирет жана өз эрки менен тандоо, өз алдынча чечим кабыл алууга жана ага толук жооп берүүгө жетишүү дегендик. Жаштыктын мындай курактык мезгили объективдүү факторлорго көз каранды: коомдун экономикалык мүмкүнчүлүгү, эмгек рыногу, мамлекеттин турак жай боюнча саясаты ж.б.

Жаштардын социалдык-экономикалык жактан калыптануусуна, эмгек рыногунда өзүнүн позициясын бекемдөөгө, ийгиликтүү социализация болушуна экономика шарт түзөт. Бул кезегинде жаштарды колдоого мүмкүндүк берет. Изилдөөлөр көрсөт-

көндөй жаштык курактагы чечилбей калган көйгөйлөр кийинки куракка жылдырылат, натыйжада социалдык активдүүлүк жоголот, коомдо жоопкерсиз, турмуштун түрдүү кырдаалдарына туруштук бере албаган жаштар пайда болот.

Ар кандай коом жаштарга өтө чоң маани берип өзгөчө мамиле жасашы керек. Антпесе коомдо социалдык ролдор тандалып, орундалбай калат. Эгемендүү Кыргызстандын акыркы убактагы жаштар маселесине байланыштуу саясаты иштелип чыкты. Анткени жаштар коомдун бир мүчөсү жана калктын көпчүлүк бөлүгүн түзөт. Социалдык-экономикалык талдоолор көрсөткөндөй жаш муундардын өкүлдөрүнүн турмушу начар бойдон калууда. Билим берүү жаатында балдарга билим берүүнүн сапаты төмөн экендигин турмуш өзү далилдеди. Кыргыз Республикасынын стратегиялык өнүгүү багытында белгиленгендей жаштар жөнүндө кам көрүү бул келечекти түзүү, коомду өнүктүрүү дегендик. Ошондуктан кандай гана коом болбосун жаш муундарды өнүктүрүү жана социалдык жактан коргоо, камсыздоо маселесине көңүл буруусу зарыл.

Анткени жаштар өлкөнүн келечектеги өнүгүүсүнүн негизи.

Коомдун социалдык саясаты ушул маселени приоритеттүү деп кабыл алышы учурдагы зарылдык болуп калды.

Адабияттар:

1. Гаврилов Ю.И. О концептуальном оформлении государственной молодежной политики./ Российская молодежь: проблемы и решения, - Москва: Центр социального прогнозирования, 2005, 611
2. Култыгин В.П. Классическая социология. – М., 2000.
3. Социалдык иштердин тарыхы жана теориясы. Э.А. Абазов. – Ж.: 2015. – 24 б.
4. Концепция развития государственной молодежной политики Кыргызской Республики до 2010 года и Национальной программы “Кыргызстан Жаштары” на 2006-2008 годы/www.akipress.kg
5. Молодежная политика в Кыргызстане. Отчет по результатам исследования. – Б., 2008.
6. С.И. Григорьев, Л.Г. Гусякова, С.А. Гусова. «Социальная работа с молодежью». Учебник для студентов вузов. М. 2008
7. Шоокум №10, №11/Илим жана маданият журналы (98), (99), октябрь, ноябрь, 2014-ж.10-бет

Рецензент: д.филос.н., и.о. профессора Токоева Г.С.